

УДК 378.013.42

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ВОСПИТАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ОТВЕТСТВЕННОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ГРАЖДАНСКОЙ ЗАЩИТЫ**

© 2015

Н.А. Кыбальная, соискатель*Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого, Черкассы (Украина)*

Ключевые слова: воспитание; профессиональная ответственность; будущий специалист гражданской защиты; процесс воспитания профессиональной ответственности будущих специалистов гражданской защиты; педагогические условия.

Аннотация: В статье на основе анализа научных источников и данных констатирующего эксперимента выделены педагогические условия воспитания профессиональной ответственности будущих специалистов гражданской защиты: стимулирование и развитие мотивационной основы воспитания профессиональной ответственности будущих специалистов гражданской защиты; специальная организация деятельности и формирования опыта общественного поведения будущих специалистов гражданской защиты; организация самостоятельной деятельности будущих специалистов гражданской защиты в учебно-воспитательном процессе высшего учебного заведения гражданской защиты. Доказано, что стимулирование и развитие мотивационной основы воспитания профессиональной ответственности будущих специалистов гражданской защиты предусматривает формирование и развитие мотивационного компонента этого профессионально важного качества, накопление знаний о сущности и предмете ответственности, понимание ее целей и значимости в процессе будущей профессиональной деятельности. Специальная организация деятельности и формирования опыта общественного поведения будущих специалистов гражданской защиты предусматривает накопление и закрепление практических умений и навыков ответственного поведения, формирование и развитие деятельностного компонента профессиональной ответственности будущих специалистов гражданской защиты; организация самостоятельной деятельности будущих специалистов гражданской защиты в учебно-воспитательном процессе высшего учебного заведения гражданской защиты предусматривает расширение их самостоятельности, активизацию процессов самоконтроля, самопознания, самосовершенствования, самовоспитания, приобретение устойчивых навыков ответственного поведения, умений брать ответственность на себя и принимать ответственные решения в сложных ситуациях, проявлять настойчивость и добросовестность в их реализации.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Одним із основними завдань вищого навчального закладу відповідно до закону України «Про вищу освіту» є формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах.

До числа представників професій, для яких процес виховання має принципове значення, будучи фактично визначальним для формування як морального, так і в цілому професійного образу, можна зарахувати й фахівців цивільного захисту, для яких моральні переконання і відповідальність за безпеку людей, за прийняті рішення особливо важливі. Підтримка високої готовності підрозділів цивільного захисту до дій із захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та їх наслідків неможлива без відповідального ставлення особового складу до виконання своїх професійних обов'язків.

Саме тому особливої наукової уваги потребує процес сучасного виховання фахівців цивільного захисту, головною метою якого є формування всебічно розвиненої, професійно підготовленої, морально і психологічно стійкої особистості майбутнього фахівця, формування та розвиток його професійно важливих якостей відповідно до вимог майбутньої професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розглядалися аспекти цієї проблеми і на яких обґрунтовується автор; виділення невирішених

раніше частин загальної проблеми. Дослідження проблем професійної підготовки свідчать про надзвичайно високу значущість особистісної складової ефективної діяльності будь-якого фахівця. В умовах сучасних соціально-економічних відносин в останні два десятиліття значущість цього фактору підсилася багаторазово, у тому числі й для фахівців, діяльність яких пов'язана із захистом населення і територій від надзвичайних ситуацій та їх наслідків. Не зважаючи на наявність значної кількості психолого-педагогічних досліджень, присвячених професійній підготовці майбутніх фахівців цивільного захисту зокрема (Ю. Антошків, О. Бикова, В. Бут, Н. Вовчаста, С. Волков, Г. Грибенюк, А. Капля, М. Коваль, М. Козяр, М. Кришталь, М. Кусій, С. Миронець, Л. Мохнар, О. Парубок, Ю. Приходько, А. Снісаренко, М. Фомич та ін.), проблема виховання їх професійної відповідальності недостатньо досліджена як у теоретико-методологічному, так і в педагогічно-прикладному аспектах.

У науковій літературі проблемою виокремлення різних підходів щодо визначення тих чи інших аспектів формування особистості майбутнього фахівця у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу, зокрема щодо формування відповідальності як професійно важливої якості, займалися Л. Білик, І. Гамула, А. Орлов, В. Примак, Ю. Сичевський, В. Шусть, О. Юринець та ін.

Проте досі немає ґрунтовного дослідження педагогічних умов виховання професійної відповідальності майбутніх фахівців в умовах вищого навчального закладу цивільного захисту.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). На основі аналізу наукових джерел та

даних констатувального експерименту виокремити педагогічні умови виховання професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі цивільного захисту органічно поєднує два аспекти – навчальний і виховний. Виховання професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту є складовою частиною загального процесу виховання особистості в умовах вищого навчального закладу цивільного захисту. Однак, формування якостей особистості, як зазначає І. Гликман, не відбувається настільки послідовно, як при навчанні. Якесь з них визрівають одночасно, якісь раніше чи пізніше. Це тривалий і варіативний процес, і, відповідно, організація його не може будуватися лише в порядку простої послідовності. Виховний процес відбувається комплексно, у взаємозв'язку багатьох елементів [1, с. 6]. Його результативність залежить від певних педагогічних умов [2, с. 119].

Аналіз наукової літератури дозволив встановити, що на сьогодні немає термінологічної єдності щодо понять «умова», «психолого-педагогічна умова», «педагогічна умова». З точки зору філософії «умова» тлумачиться як фактор (латинське *factor* – чинник), тобто рушійна сила, причина будь-якого процесу [3, с. 472].

На думку Л. Нора, умови – це обставини, від яких залежить наявність чи зміна чого-небудь, що зумовлено ними [4]. У роботах інших вчених умови визначаються як сукупність соціально-педагогічних фактів, які впливають на навчально-виховний процес, дозволяють керувати ним, вести його раціонально, відповідно до предметного змісту з застосуванням ефективних форм, методів і засобів [5; 6 та ін.].

Психолого-педагогічне тлумачення поняття «умови» подає Ю. Мішина. На її думку, умови – це сукупність об'єктивних можливостей змісту навчання та виховання, методів, організаційних засобів їх здійснення, коли забезпечується успішне вирішення поставленого педагогічного завдання. У цьому контексті умови виступають у ролі динамічного регулятора інформаційних, особистісних, психологічних і педагогічних факторів навчання та виховання [7, с. 72].

Отже, аналіз вищевказаних тлумачень, дозволяє дійти висновку, що педагогічні умови – це необхідні й достатні обставини, сукупність об'єктивних чинників, від яких залежить ефективність навчально-виховного процесу.

У дослідженні було враховано, що в сучасній психолого-педагогічній літературі вивчаються різні педагогічні умови формування відповідальності особистості в навчально-виховному процесі вищої школи.

Так, А. Немчинінов, досліджуючи формування відповідальності як професійно особистісної якості у курсантів вищих військових навчальних закладів, доходить висновку, що у науковій літературі найчастіше вказується на такі умови формування відповідальності особистості: організація самостійної навчальної діяльності студентів та

гнучка система оцінки знань; створення сприятливого соціально-психологічного клімату в навчальному колективі; підвищення рівня обізнаності студентів про вимоги до спеціаліста; надання знань про професійну етику; зв'язок знань з майбутньою професійною діяльністю; забезпечення міжпредметних та міждисциплінарних зв'язків; розкриття проблем зв'язку знань з певної сфери із розвитком суспільства [8, с. 84].

На думку А. Афанасьєва, цілеспрямоване керування процесом становлення та розвитку відповідальності особистості полягає в створенні умов і визначенні вектору для морального та військово-професійного самоствердження, самореалізації, самовираження курсанта як суб'єкта відповідальної поведінки. [9, с. 17].

В. Примак, вивчаючи педагогічні умови ефективного формування громадянської відповідальності у курсантів вищих навчальних закладів міністерства внутрішніх справ України, виокремлює такі, як: формування у курсантів мотивів громадянської поведінки; засвоєння курсантами знань про громадянські права й обов'язки, формування їх правового світогляду і систематизованих уявлень про громадянську відповідальність; залучення курсантів до діяльності, що дозволяє виявляти громадянську відповідальність; створення сприятливої морально-психологічної атмосфери у курсантських колективах [10].

Отже, на основі аналізу наукових джерел та даних констатувального експерименту нами визначено такі педагогічні умови виховання професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту: стимулювання та розвиток мотиваційної основи професійної відповідальності у майбутніх фахівців цивільного захисту; спеціальну організацію діяльності й формування досвіду суспільної поведінки майбутніх фахівців цивільного захисту; організацію самостійної діяльності майбутніх фахівців цивільного захисту у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу цивільного захисту.

Мотивація – загальне широке поняття, під яким розуміють спрямованість активності особистості [11]. Вона визначає певні співвідношення динамічного та змістовного аспектів діяльності і поведінки. Ефективність діяльності, у свою чергу, визначається: по-перше, спрямованістю мотивів, їхнім змістом; по-друге, рівнем активності, напруженості мотивів відповідного змісту, що загалом становить своєрідність мотивації особистості майбутнього фахівця.

Мотиваційний компонент діяльності людини приховує в собі великі можливості. Як свідчать дослідження психологів, мотиваційна сфера більш динамічна, ніж пізнавальна та інтелектуальна. З психологічної точки зору, під мотивом розуміють внутрішнє спонукання особистості до того або іншого виду активності (діяльність, спілкування, поведінка тощо), пов'язане із задоволенням певних потреб. Мотивами можуть бути й ідеали, інтереси особистості, переконання, соціальні установки, цінності тощо [12].

В контексті нашого дослідження важливою є думка Л. Овсянецької про те, що мотивація – це рушійна сила людської поведінки, яка посідає

провідне місце у структурі особистості. Мотив визначає не лише спонукання до діяльності, а й суб'єктивну підставу для її здійснення [13, с. 23].

Отже, мотивацію розглядаємо як джерело активності, що спрямовує діяльність і поведінку майбутніх фахівців цивільного захисту до конкретних цілеспрямованих дій і досягнення їх результату. Мотивація як спонукання викликає активність особистості майбутнього фахівця цивільного захисту і є основним засобом, який підвищує рівень його зацікавленості до навчально-професійної діяльності.

Серед великої кількості видів мотивації виокремлюємо навчальну та професійну. Навчальна мотивація важлива в процесі здобуття майбутніми фахівцями знань, вона пов'язана з пізнавальним інтересом і підлягає обов'язковому управлінню нею. С. Грищенко досліджуючи мотивацію у навчанні, визначає її як процес спонукання майбутніх фахівців до продуктивної діяльності, до активного освоєння змісту навчання [14].

В контексті нашого дослідження особливої уваги набуває мотивація майбутніх фахівців цивільного захисту до професійної діяльності. І. Нікітіна розглядає професійну мотивацію як сукупність чинників і процесів, які, відбиваючись у свідомості, спонукають особистість до вивчення та ефективної реалізації майбутньої професійної діяльності [15].

Н. Іванова вважає, що мотивація майбутніх фахівців до професійної діяльності складається із ієрархії мотивів, які формуються та розвиваються протягом навчання у вищому навчальному закладі. На думку вченого, ієрархія мотивів змінюється залежно від впливу низки чинників (умов навчання, іміджу професії, ставлення до навчання та майбутньої діяльності, особистісного розвитку тощо), але найбільш стійкими мотивами, що спонукають до оволодіння діяльністю є наступні: інтерес до професії, бажання самоствердитись, прагнення застосовувати отримані знання на практиці, бажання стати професіоналом, прагнення до матеріальної забезпеченості тощо [16, с. 165].

Розвиток і формування мотивації відбувається через відповідну організацію і зміст діяльності майбутнього фахівця. Як зазначає О. Макаревич, людина, готуючись до певних дій, вчинків, моделює свою поведінку, прагне передбачити особливості ситуації, в яких має діяти, та її зміни за певних умов [17].

Л. Дунець, досліджуючи психологічні умови формування професійної мотивації курсантів, визначила, що мотивована поведінка курсантів є результатом дії двох факторів, зокрема особистісного та ситуаційного. Особистісний фактор – це мотиваційні диспозиції особистості, тобто потреби, мотиви, установки, цінності. Ситуаційний фактор – це зовнішні умови, зокрема ставлення педагогів, керівників, одногрупників, оцінка інших людей, фізичні умови тощо [18, с. 47]. Зовнішніми факторами, що впливають на сформованість професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту, на нашу думку, можуть бути різні предмети і явища навколишнього середовища, що викликають інтерес і бажання їх пізнати, вивчити, а також різноманітні прийоми, що їх використовує

вихователь для формування в майбутньому фахівці потреби в розвитку себе як особистості.

Отже, результативність виховання професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту залежить від сформованих особистих і суспільних мотивів та співвіднесення особистих та суспільних інтересів. У мотивах відбувається своєрідне інтегрування зовнішніх впливів (обов'язків) і внутрішніх спонукань майбутнього фахівця цивільного захисту (потреби в професійній діяльності). Зовнішні впливи, проходячи через призму свідомості особистості майбутнього фахівця, виявляються в мотивах їх діяльності. Основою формування значимих мотивів професійної діяльності майбутніх фахівців цивільного захисту є виховання суспільних інтересів і глибоке усвідомлення їх важливості.

Ми вважаємо, що діяльність майбутніх фахівців цивільного захисту як і будь-яка діяльність, взагалі, повинна бути мотивованою. Мотивація навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців цивільного захисту – це співвідношення цілей, які майбутній фахівець прагне досягти, і внутрішньої активності його особистості.

Таким чином, навчальна та професійна мотивація є внутрішнім рушійним чинником розвитку особистості майбутнього фахівця цивільного захисту та його відповідальності як професійно важливої якості, оскільки лише на основі формування її високого рівня можлива ефективна професійна діяльність.

Отже, перша педагогічна умова виховання професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту – стимулювання та розвиток мотиваційної основи виховання професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту передбачає формування та розвиток мотиваційного компонента цієї професійно важливої якості.

Людина як суб'єкт праці, пізнання і спілкування формується в процесі діяльності, що забезпечує їй наукове сприйняття дійсності, збуджує інтерес, почуття, породжує нові потреби, активізує волю, енергію – все те, що служить будівельним матеріалом для розвитку і становлення особистості-професіонала.

Як основа здорового буття, діяльність є найважливішим джерелом збагачення майбутніх фахівців цивільного захисту досвідом суспільних відносин і суспільної поведінки.

Як зазначає В. Сластьонін, будь-яка діяльність, що має суспільні цілі, потенційно володіє певними розвиваючими і виховуючими можливостями. На думку вченого, кожна така діяльність містить всі необхідні компоненти для засвоєння лише їй відповідних знань, переживань. Проте одна діяльність не може замінити всі інші [19].

Тому важливе значення для виховання професійної відповідальності має участь майбутніх фахівців цивільного захисту у різних видах діяльності: навчально-професійній, науковій, громадській тощо, що з одного боку, впливає на виховання мотивів суспільної поведінки, а з іншого боку, через поведінку й вчинки майбутніх фахівців відбувається виховання їх особистісних якостей. Поза аудиторна діяльність майбутніх

фахівців цивільного захисту дозволяє формувати такі особистісні якості, як: сумлінність, старанності, дисциплінованості, вимогливості, самостійності, впевненості, цілеспрямованості, наполегливості, зібраності тощо. Викладачі, курсові офіцери, викладачі-куратори повинні враховувати значення колективу у формуванні професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту. Необхідно зазначити, що в процесі колективної діяльності зростає активність діяльності кожного її учасника, яка впливає на формування суспільно значимих мотивів; зростає пізнавальна активність і творча самостійність курсантів; зменшуються дисциплінарні порушення, обумовлені дефектами навчальної мотивації; формується атмосфера комфортності на заняттях; змінюється характер взаємин між курсантами; різко зростає згуртованість навчального взводу, при цьому самоповага і взаємоповага зростають одночасно із критичністю, здатністю адекватно оцінювати свої й чужі можливості; формуються навички відповідальної поведінки особистості в колективі; формуються такі особисті якості, як почуття обов'язку, честь, дисциплінованість, ретельність, точність, акуратність тощо.

Отже, друга педагогічна умова виховання професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту – спеціальна організація діяльності й формування досвіду суспільної поведінки майбутніх фахівців цивільного захисту передбачає накопичення та закріплення практичних умінь та навичок відповідальної поведінки і спрямована на формування та розвиток діяльносного компонента професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту.

Наші дослідження упевнили нас у тому, що самостійність є одним із головних чинників формування відповідальності. Особистість, позбавлена самостійності, втрачає при виконанні будь-якої діяльності ініціативність, зацікавленість у позитивному її результаті, і як наслідок зниження рівня відповідальності за успішне досягнення кінцевої мети. Необхідно враховувати, що підвищення самостійності особистості під час прийняття та здійснення різноманітних рішень у суспільно-значущій діяльності, є найважливішою умовою формування її відповідальності.

У процесі виховання професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту важливе значення має їх самостійна робота у цьому напрямі. Як зазначає В. Ягупов, нічого з людиною не можна зробити всупереч її волі, бажанню, життєвим намаганням та настановам, насильно її не можна зробити щасливою та вихованою [20, с. 513].

Із такою характеристикою, як самостійність, самостійна робота тісно пов'язана і самоосвіта особистості. Самостійність майже завжди свідчить про здатність особистості до певної діяльності, тобто вона є основою знань і вмінь самостійно робити розумові й предметні дії. Самостійність майбутніх фахівців цивільного захисту у конструюванні та реалізації власних засобів пошуку й засвоєння складових майбутньої професії є важливим засобом формування професійної відповідальності.

Тому третя педагогічна умова підвищення

рівня вихованості професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту – організація самостійної діяльності майбутніх фахівців цивільного захисту у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу цивільного захисту передбачає розширення самостійності майбутніх фахівців, активізацію процесів самоконтролю, самопізнання, самовдосконалення, самовиховання, набуття стійких навичок відповідальної поведінки, умінь брати відповідальність на себе та приймати відповідальні рішення у складних ситуаціях, проявляти наполегливість і сумлінність у їх реалізації.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок даного напрямку. Таким чином, ефективність процесу виховання професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту залежить від педагогічних умов, в яких він відбувається: стимулювання та розвиток мотиваційної основи виховання професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту; спеціальна організація діяльності й формування досвіду суспільної поведінки майбутніх фахівців цивільного захисту; організація самостійної діяльності майбутніх фахівців цивільного захисту у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу цивільного захисту.

Наступним етапом нашого дослідження є розробка педагогічної моделі виховання професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту, що дозволить реалізувати виокремлені педагогічні умови.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гликман И.З. Теория и методика воспитания. М.: Владос, 2002. 176 с.
2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
3. Філософський енциклопедичний словник / гл. ред. В.І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
4. Нор Л.И. Педагогические условия формирования ответственного отношения старшеклассников к учебной и трудовой деятельности : автореф. дис. ... канд. пед. наук. М., 1992. 16 с.
5. Галімов А.В. Розробка критеріїв і показників ефективності підготовки майбутніх офіцерів з виховної роботи з особовим складом // Наук. вісн. Чернівець. нац. ун-ту. Серія: Педагогіка і психологія. 2004. № 208. С. 44–49.
6. Діденко О.В. Педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх офіцерів : дис. ... канд. пед. наук. Хмельницький, 2003. 201 с.
7. Мишина Ю.Д. Психолого-педагогические условия развития ответственности у студентов педагогических ВУЗов : дис. ... канд. пед. наук. Томск, 2002. 188 с.
8. Немчинов А.В. Формирование ответственности как профессионально-личностного качества у курсантов младших курсов военного вуза : дис. ... канд. пед. наук. Саратов, 2005. 192 с.
9. Афанасьев А.О. Психологические основы становления військово-професійної відповідальності у курсантів НАПВУ : автореф. дис. ... канд. психол. наук. Хмельницький, 2000. 21 с.
10. Примак В.П. Формування громадянської відповідальності у курсантів вищих навчальних закладів МВС України : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Луганськ, 2011. 22 с.
11. Психологічна енциклопедія / автор-упорядник А.М. Степанов. Київ: Академвидав, 2006. 424 с.

12. Яшник С.В. Дослідження структури потреб в системі мотивації праці керівників аграрної галузі // Нові технології навчання: наук. метод. зб. 2011. Вип. 67, ч. 2. С. 202–209.
13. Овсянецька Л.П. Мотиваційна основа творчості // Філософія, соціологія, психологія: зб. наук. праць. 2007. Вип. 12, ч. II. С. 23–30.
14. Грищенко С. Формування мотивації в процесі вивчення природничих дисциплін на основі інтерактивних технологій // Вісник інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія. 2012. Вип. 25. С. 86–90.
15. Нікітіна І.В. Формування професійної мотивації студента як детермінанти його творчого розвитку і працевлаштування // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2010. № 1. С. 206–211.
16. Іванова Н.Г. Формування професійно важливих якостей – важлива умова успішного виховання майбутніх фахівців // Педагогічний дискус: зб. наук. пр. Хмельницький, 2012. Вип. 12. С. 163–166.
17. Макаревич О. Мотивація як підґрунтя дій особистості // Соціальна психологія. 2006. № 2. С. 134–141.
18. Дунець Л.М. Психологічні умови формування професійної мотивації слухачів вищого військового навчального закладу: дис. ... канд. психол. наук. Хмельницький, 2000. 153 с.
19. Сластенин В.А., Исаев И.Ф., Мищенко А.И., Шиянов Е.Н. Педагогика. 3-е изд. М.: Школа-Пресс, 2000. 512 с.
20. Ягупов В.В. Педагогіка. Киев: Либідь, 2002. 560 с.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

© 2015

Н.А. Кыбальна, здобувач

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Черкаси (Україна)

Ключові слова: виховання, професійна відповідальність, майбутній фахівець цивільного захисту, процес виховання професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту, педагогічні умови.

Анотація: У статті на основі аналізу наукових джерел та даних констатувального експерименту виокремлено педагогічні умови виховання професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту: стимулювання та розвиток мотиваційної основи виховання професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту; спеціальна організація діяльності й формування досвіду суспільної поведінки майбутніх фахівців цивільного захисту; організація самостійної діяльності майбутніх фахівців цивільного захисту у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу цивільного захисту. Доведено, що стимулювання та розвиток мотиваційної основи виховання професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту передбачає формування та розвиток мотиваційного компонента цієї професійно важливої якості, накопичення знань про сутність та предмет відповідальності, розуміння її цілей та значущості у процесі майбутньої професійної діяльності; спеціальна організація діяльності й формування досвіду суспільної поведінки майбутніх фахівців цивільного захисту передбачає накопичення та закріплення практичних умінь та навичок відповідальної поведінки, формування та розвиток діяльнісного компонента професійної відповідальності майбутніх фахівців цивільного захисту; організація самостійної діяльності майбутніх фахівців цивільного захисту у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу цивільного захисту передбачає розширення їх самостійності, активізацію процесів самоконтролю, самопізнання, самовдосконалення, самовиховання, набуття стійких навичок відповідальної поведінки, умінь брати відповідальність на себе та приймати відповідальні рішення у складних ситуаціях, проявляти наполегливість і сумлінність у їх реалізації.

EDUCATIONAL CONDITIONS FOR PROFESSIONAL RESPONSIBILITY DEVELOPMENT OF FUTURE CIVIL PROTECTION SPECIALISTS

© 2015

N.A. Kybalnaya, applicant

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy (Ukraine)

Keywords: education; professional responsibility; future civil protection specialist; the process of professional responsibility development of future civil protection specialists; educational conditions.

Abstract: Basing on the analysis of scientific sources and the ascertaining experiment data, the author described the educational conditions of professional responsibility development of future civil protection specialists: the promotion and the development of motivational principles of professional responsibility development of future civil protection specialists; special organization of activity and the development of experience of social behavior of future civil protection specialists; and the organization of independent activity of future civil protection specialists in the educational process of civil protection higher educational institution. It is proved that the promotion and development of motivational principles of professional responsibility development of future civil protection specialists involve the formation and development of motivational component of this professionally important quality, the accumulation of knowledge about the essence and the subject of responsibility, and the understanding of its objectives and significance in the future professional activity. Special organization of activity and development of social behavior experience of future civil protection specialists provides the accumulation and consolidation of practical skills of responsible behavior, the formation and development of activity component of professional responsibility of future civil protection specialists. The organization of independent activity of future civil protection specialists within the educational process of a civil protection higher educational institution includes the expansion of their independence, the activation of self-control, self-cognition, self-realization and self-education processes, the acquisition of sustainable skills of responsible behavior, skills to take responsibility and to make responsible decisions in difficult situations, to display perseverance and scrupulousness in their implementation.